

Η ΖΩΓΡΑΦΙΚΗ

ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ*)

ὅπου εἶχε περάσει ἡ Φωτεινὴ τόσας ὥραϊας ὥρας ἐργασίας καὶ ἐμπνεύσεως, τόσας ὥρας χαρᾶς καὶ ἀδημονίας, ἡ κόρη ἐννοίωσε τὴν καρδίαν της νὰ κτυπᾷ δυνατὰ. Ἡσθάνετο ὅτι ἀπὸ τὸ βλέμμα μὲ τὸ ὅποιον θὰ τὰ ἐκύτταζεν ὁ ἀγαπημένος της τὰ ἔργα της, ἐξηρτάτο ἡ τύχη του. Καὶ μὲ τὸ χέρι της μέσα εἰς τὸ δικό του, τὸν ἐκύτταζε βαθείᾳ καὶ ἐρευνητικᾷ μέσῃ ἔς τὰ σκοτεινὰ του μάτια. Τὰ εἶδε νὰ λάμπουν ἀπὸ λατρεῖαν καὶ πόθον, καὶ ἤρχισε νὰ τοῦ δείχνῃ μὲ περισσότερον θάρρος ἕνα ἕνα τὰ ἔργα της. Ἐκείνος τὰ ἐπικινεῖ ἔς τὰ χέρια του, τὰ ἐκύτταζεν ἀπὸ κάθε μέρος, τὰ ἐθαύμαζε, τὰ ἐπαινούν, ἀφηρημένος ἀπὸ τὴν ζωντανὴν μαγείαν μὲ τὴν ὅποιαν τὸν περιέβαλλεν ἡ παρουσία τῆς χαριτωμένης κόρης. Ἐπειτα ἄφου τὰ εἶδεν ὅλα, ἐγύρισε καὶ τὴν ἐκύτταζε μὲ βλέμμα ἀπειρώς τρυφερόν :

« Ἀγάπη μου », τῆς εἶπε, « ὅλα εἶνε ὥραϊα, τὸ ἕνα καλλιέτερον ἀπὸ τὸ ἄλλο, ἔτσι μοῦ φαίνονται τοῦλάχιστον, γιὰτὶ δὲν νοιώθω καὶ πολὺ ἀπ' αὐτά. Πᾶμε τώρα, γυναικί μου, καὶ ἄς τ' ἀφίσουμε αὐτά. Μεθαύριο, ὅς τὸ σπίτι σου ὅσο θέλεις θὰ ἐργάζεσαι. Τώρα ἄς μὴ ἀποσχολοῦμεν μὲ αὐτὰ τῆς λίγης ὥρας ποῦ εἴμεθα μαζί. Πᾶμε, λατρεῖά μου »!

Καὶ τῆς κρατῶσε τὰ δύο της χέρια μέσ' ἔς τὰ δικά του, καὶ τὴν παρετήρει μὲ βλέμμα ἐκστατικόν, εὐτυχῆς-μαγευμένον...

Ἐκείνη ἔμενε σιωπηλὴ, στενοχωρημένη κάπως, ἀλλὰ σιγὰ σιγὰ μιὰ ἀνέκφραστη εὐδαιμονία τῆς ἐπλημμύρισε τὴν ψυχὴν, πνίγουσα μέσα της κάθε ἄλλο αἶσθημα.

Καὶ τὸν ἐκύτταζε καὶ ἐκείνη μὲ σιωπηλὴν λατρεῖαν, μαγευμένη...

Τὴν ἄλλη μέρα ἐπικασε μόνη της καὶ τὰ ἐκρυψεν ἕνα ἕνα ὅλα τὰ πῆλιν ἀγαλματάκια της μέσα σὲ μιὰ κάσση. Ὅταν τὴν ἐκάρφωνε τῆς ἐφάνηκε σάν νὰ ἐκάρφωνε μέσα σὲ νεκρὸ κάσση ὅλα της τὰ ὄνειρα, ὅλας τὰς φιλοδοξίας καὶ τὰς ἐλπίδας της.

« Ἀφοῦ οὕτε αὐτὸς δὲν τ' ἀγαπᾷ... »

Εἶπε ἔπειτα καὶ ἐσθήκωσεν τὴν κάσση καὶ τὴν ἐβάλεν σὲ μιὰν ἀποθήκην ἀχρηστων. Καὶ τὸ ἐργαστήριόν της ἔμεινεν ἄδειον καὶ ψυχρὸ, σάν ὁματίον νεκροῦ. Ἐβγήκε τότε ἡ Φωτεινὴ καὶ ἐκλείσει τὴν θύρα μ' ἕνα κρυφὸ στεναγμό.

Ἐκείνη τῇ στιγμῇ ἤκουσε τὸ γοργὸ βῆμα τοῦ ἀρραβωνιαστικοῦ της ἔς τὴν σκάλα. Ἐτρεξε νὰ τὸν ὑποδεχθῇ. Καὶ τὰ ἐλησμονήσεν ὅλα...

Εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς *Φανερωμένης* ὑπάρχουσι ἁγιογραφίαι πολλαὶ τοῦ Κρητοῦ Τζάνε, ἀλλ' οὗτος ἀνήκει εἰς τὴν σχολὴν τοῦ Δοξάρη, καὶ περὶ τούτου θὰ παραματευθῶμεν εἰς τὴν περὶ ἁγιογράφων τῆς Βυζαντικῆς σχολῆς παραματεῖαν ἡμῶν.

Ἐτερος καλλιτέχνης, ἐργασθεὶς εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς Φανερωμένης, εἶνε ὁ Ζακύνθιος Ἰερώνυμος Πλακωτός, ὁ κατ' ἐξοχὴν *Πιπτόρος* καλούμενος. Ἐργα τοῦ καλλιτέχνου τούτου λογίζονται ἰδίως οἱ Προφῆται καὶ Ἰεράρχαι, περὶ τὸν τοῦτον τῆς Φανερωμένης. Ὁ Κατράμης (1) λέγει, ὅτι ὁ Πλακωτὸς συνεργάσθη μετὰ τοῦ Νικολάου Δοξάρη, τοῦ λαθόντος ἀνάγκην νὰ τελειώσῃ τὰς ἐν τῷ ναῷ Φανερωμένης εἰκόνας. Ὁ αὐτὸς Κατράμης ἀναφέρει, ὅτι ἀπὸ τοῦ 1753 ἤρξατο ὁ Δοξάρχης τὴν ἐργασίαν εἰς τὴν Φανερωμένην καὶ ὅτι ὁ Πλακωτὸς ἀπέθανε τῷ 1728 ἐκ πανώλους. Ἀλλ' ἄφου ὁ καλλιτέχνης ἀπέθανε τῷ 1728, πῶς εἶνε δυνατόν τῷ 1753 νὰ συνεργάζετο μετὰ τοῦ Νικολάου Δοξάρη; Ἄν ἀληθεύῃ ἡ παράδοσις—ἐγγράψην μέχρι τοῦδε δὲν εἶδομεν—ὅτι ὁ Πλακωτὸς εἰργάσθη διὰ τὴν Φανερωμένην, τότε εἰργάσθη πρὶν ἢ ὁ Δοξάρχης ἀναλάβῃ τὴν ὑποχρέωσιν εἰργάσθαι πρὸ τοῦ 1728, ἥτοι τοῦ θανάτου του. Νομίζομεν, ὅτι καὶ εἰκόνας τοῦ Πλακωτοῦ θὰ ἐστὼρίζον τὴν ἐκκλησίαν πρὸ τῆς ἐργασίας τοῦ Δοξάρη, ἵσως ἢ ἐκείπτοντο οἱ ἐπίτροποι νὰ τὰς ἀντικαταστήσουσι δι' ἄλλων τοῦ Δοξάρη καὶ ἔπειτα νὰ μετενόησαν. Ὅπως καὶ ἂν ἔχη τὸ πρᾶγμα, ἄς ἀναμείνωμεν τὴν ἀνέυρεσιν ἐγγράφων, καθότι ἐκ παραδόσεων καὶ ἐξ εἰκασίων δὲν πρέπει νὰ κρίνῃ τις.

Ἀγνωστον ποῦ εἰδοάχθη τὴν τέχνην ὁ Πλακωτὸς, πιθανόν νὰ ὑπῆρξεν μαθητὴς τοῦ συγχρόνου αὐτοῦ Παναγιώτου Δοξάρη.

Κατεγίνετο ὁ Πλακωτὸς εἰς τὴν ἐξεικονιστὴν ἀγίαν, προσωπογραφίαν, τοπείαν, ζώον, ὑπωρικῶν, ἀνθέων, πτηνῶν, ἰχθύων, σκηνῶν τοῦ καθημερινοῦ βίου, τρικυμιῶν καὶ ἄλλων τοιούτων, μιμούμενος ἰδίως τὴν Φλαμμανδακὴν σχολὴν. Εἰργάζετο ἐπὶ σανίδος, ὀθόνης, ὕλου καὶ χαρτοῦ.

Ὁ Πλακωτὸς εἶνε ὁ πρῶτος Ἕλλην καλλιτέχνης, ὅστις κατὰγίνεται εἰς τὴν εἰκονογραφίαν τοῦ οἰκογενειακοῦ βίου καὶ τῆς ἐν γένει ἀψύχου φύσεως. Ἠρέσκειτο εἰς τὴν Φλαμμανδικὴν τέχνην καὶ ἐμελέτα τοὺς Ὀλλανδοὺς

*) Συνέχεια.

1) Φιλολογικὰ ἀνάλεκτα σελ. 371.—Προβλ. Σ. δὲ Βιάζη Ἰερώνυμος Πλακωτὸς ἐν Καλλιτεχνικῷ κόσμῳ περιοδικῷ Ἀθηνῶν 1892 ἀρ. 3.



καλλιτέχνες. Εἰς τοὺς ἀριστοκρατικοὺς τῆς Ζακύνθου οἴκους ὑπῆρχον εἰκόνες Ὀλλανδῶν. Ἡ φύσις τῆς Ζακύνθου εἰδὼς τῷ καλλιτέχνῃ τρυφήν, διότι καὶ ἐξοχὰ τοπεῖα ὑπάρχουν καὶ ρωμαντικά μέρη καὶ ὁ ἐν γένει βίος ἐμπνέει καλλιτέχνῃς τοῦ εἶδους τούτου. Ὁ ἐξοχὸς καλλιτέχνης πανταχοῦ δύνανται νὰ συλλάβῃ ἰδέαν καὶ νὰ γράψῃ ἀριστουργήματα. Μήπως πρωϊνὴ ἀκτίς ἡλίου δὲν ὑπῆρξεν ἡ ἀφειρητρία ὅπως ὁ Ἀλβέρτος Cuyt ζωγραφίσῃ εἰς τρόπον, ὥστε νὰ εἶνε ὁ ποιητὴς τοῦ φωτός; Τὸ ζῶον, ὅπερ βόσκει, ἐργάζεται, κοιμάται, ἂν εἰς τὸν τυγχόντα δὲν κάμνῃ ἐντύπωση, δὲν ἐνέπνευσεν ὅμως ζωγραφίᾳς τοιαύτης εἰς τὸν Πάυλον Potter, ὥστε νὰ κληθῇ ὁ La Fontaine τῶν ζωγράφων; Ἄν τῶν χωρικῶν ὁ βίος, βίος εἰδωλικός, ἐνέπνευσεν ἀριστουργήματα εἰς τὸν Θεόκριτον, Βιργίλιον, Γεσνερ, μήπως δὲν ἐνέπνευσεν καὶ τὸν καλλιτέχνην Ἀδριανὸν Van der Velde; Ὁ Πλακωτὸς λοιπὸν ἠγάπησεν ἐν γένει τὴν φύσιν ὡς οἱ Ὀλλανδοί, διὰ τοὺς ὁποίους δύνανται τις νὰ εἴπῃ τὸν ὁρισμὸν τοῦ Βάκωνος Ars est homo additus natavae, διότι ὡς παρτηρεῖ ὁ Viardot πάντες οἱ ζωγράφοι τῆς πατρίδος τοῦ Σπινόζα περιορίσθησαν, ἀτενίζοντες τὴν φύσιν, νὰ ἀγαπήσωσιν αὐτήν, νὰ τὴν ἐννοήσωσι, νὰ τὴν μεταφράσωσι ὡς ἐκαστὸς τούτων τὴν αἰσθάνεται. Αἱ ζωγραφίαι τοῦ εἶδους τούτου τοῦ Πλακωτοῦ θὰ ἦσαν ἐπιτυχεῖς, διότι τῷ 1721 ὁ προβλεπτής Βέμπος ἐπλήρωσε διὰ μίαν συλλογὴν, εἰκονίζουσιν τὴν Ζακύνθου φύσιν, ὡς καὶ τὰ ἦθη καὶ ἔθιμα, ἑξακίχια 700 καὶ τὴν πολυτίμον ταύτην πληροφάνειαν ἀρνούμεθα ἐξ ἐπιστήμου ἐγγράφου.

Δυστυχῶς ὁ Πλακωτὸς ἦτο καὶ ἐμπειρικός ἱατρός. Λέγομεν δυστυχῶς διότι διὰ νὰ μετέρχεται τὸν ἱατρὸν, ἀπέθανεν λοιμοβλητὸς ἐνεκα τῆς ἐξῆς ἀφορμῆς:

Λοιμοβλητὸς τις ἦλθεν ἐκ Γαστουνῆς εἰς Ζάκυνθον μετὰ κλειψμαίων καὶ ἐπειδὴ ἦτο γείτων ὁ Πλακωτὸς, μετέβη εἰς αὐτὸν διὰ νὰ θεραπευθῇ. Ὁ Πλακωτὸς δὲν διέγνωσε τὴν ἀσθένειαν ἀμέσως καὶ οὕτως αὐτὸς τε καὶ ἡ σύζυγός του καὶ τὰ δύο τέκνα του ἐγένοντο λοιμοβλητοὶ καὶ ἡ πανώλης διεδόθη ἐν τῇ πόλει. Τὰ πρῶτα θανατηφόρα κρούσματα ὑπῆρξαν ἡ σύζυγος καὶ τὰ τέκνα, τέλος δὲ καὶ ὁ Πλακωτὸς, ὅστις ἀπέθανεν εἰς τὸ λοιμοκαθαρτήριο τῇ 26 Φεβρουαρίου τοῦ ἔτους 1728, πρὸς μερίστην ζημίαν τῆς νεοελληνικῆς καλλιτεχνίας.

Πεισθεῖσα ἡ ἀρχή, ὅτι οἱ ἀποθανόντες ἦσαν λοιμοβλητοὶ, ἀμέσως πατρικὴν ἐλαβεν μερίμναν ἢ ὁ λοιμὸς μὴ λάβῃ διαστάσεις καὶ οἱ παθόντες τύχῳ τῶν ἐρικτῶν βοηθημάτων. Ἐκ τῶν προσυλλακτικῶν μέσων ἦτο καὶ νὰ κατῇ ὅ,τι ἀνῆκε τῷ ἀποθανόντι λοιμοβλητῷ καλλιτέ-

χνῇ. Ἐγγράφον πιστοποιεῖ, ὅτι μετὰ τῶν κατὰ τὸν ἱατρὸν «... τῆς πανούκλας πρέπει νὰ λυπηθῶμεν καὶ διὰ τὸ χάσιμο τοῦ Πιττόρου ὁποῦ ἀμπελίσθησε⁽¹⁾ κάμπους, ναοὺς, σπίτις» καὶ φηγούρους, φιάρα, ζῶα καὶ πουλιά. Οἱ Σανιτάδες ἐκάμνανε καλὰ νὰ κάψουνε καὶ τὰ «πολλά του πράγματα τῆς ἐπιστήμης, ποὺ ἦσαν εἰς τὸ στοῦτιό του, καθὼς ἀγίους, στὸ ἔξερὸ καὶ στὸ φράγκικο καὶ πολλὰς ἄλλας φηγούρους προσάνας (= ἱστορήματα μὴ ἱερὰ). «Κι' ὡς ἱατρός μόνον ὁποῦ δὲν ἐνσταντικαίσει «στὰ κολέγια, ἐγνώριζε καλὰ τὴν ἐπιστήμην του». Διὰ τὰγμα τοῦ Προβλεπτοῦ ἔλεγεν «... Ἐπειδὴ πρόκειται νὰ καῶσι πάντα τὰ εὐρισκόμενα εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Πιττόρου ἱερῶν νόμων διατάττομεν νὰ εἶναι προσεκτικοὶ οἱ ὑγειονόμοι, νὰ μὴ λυπηθῶσιν ἂν καίωνται πολυτίμα τῆς τέχνης πράγματα (preziose cose d' arte) καὶ συναμα νὰ εἶνε προσεκτικοί, μήπως τις τῶν παρευρισκομένων κλέψῃ τι καὶ γίνῃ οὕτως αἷτις τῆς διαδόσεως τῆς πανώλους. Ὁ παρθεάτης θέλει κλεισθῇ εἰς τὸ λοιμοκαθαρτήριο ἀμέσως καὶ ἂν ζήσῃ θὰ τιμωρηθῇ δι' ἐξορίας κ. λ.»

Ὁ Πλακωτὸς δὲν εἰργάζετο μόνον δι' ἐλασμιγῶν χρωμάτων, ἀλλὰ καὶ διὰ τοῦ κροκοῦ τοῦ ὡοῦ, διότι εἰργάζετο καὶ κατὰ τὴν Βυζαντικὴν τεχνολογίαν καὶ προσεπάθει νὰ μιμηθῇ τὴν Ἱταλικὴν τέχνην, ὅλγον ὅτι, νὰ ἀποφύγῃ τὴν ξηρότητα καὶ νὰ προσέχῃ εἰς τὸ διάγραμμα, τὴν προσοπτικὴν, τὴν ἀνατομίαν, τὴν φωτοσκίασιν καὶ τὸν χρωματισμὸν. Ἐργαζόμενος δὲ δι' ἐλασμιγῶν χρωμάτων προσεπάθει νὰ μὴ ἀπομακρυνθῇ τοῦ Βυζαντιτικοῦ ὅπου, ἵνα μὴ προσβάλλωνται οἱ εἰθισμένοι εἰς τὰς εἰκόνες τῆς Βυζαντινικῆς τέχνης. Ὁ Πλακωτὸς προὐχώρησεν εἰς τὴν Βυζαντικὴν ἀγιογραφίαν πολὺ περισσότερον τῶν Κρητῶν, ἐξάνα ὅλην τὴν τολμηρότητα καὶ ἴδρυσεν νέαν σχολήν, ἥτις κατ' ὀλίγον ἐν Ζακύνθῳ ἐθάρσεν ὡς τὴν ἔφερον ὁ Κεφαλλῆν Ἰωάννης Τραμπάκης, ὅστις ἀπέθανεν γέρον ἐν Ζακύνθῳ τὴν πρώτην Ἰανουαρίῳ 1901. Ὁ ἀγιογράφος οὗτος, ἂν καὶ ἦτο φιλοπυκνότερος, ἂν καὶ εἶχε διδάσκαλον τὸν Κεφαλλῆνα Μηνιάτην, ἂν καὶ ἀντέγραφε πλῆθος εἰκόνων τοῦ Κουτουζῆ, τοῦ Καντουνῆ καὶ Ἱταλῶν, οὐχ ἦτον τὸ διάγραμμα τῶν ἀγιογραφικῶν τοῦ ἦτο ἐν γένει ἄχαρι καὶ ἄκομψον, τὰ ἄκρα λαθασμένα καὶ ἄτεχνα, αἱ πτυχεῖς ἀτυχεῖς καὶ ἡγνῶσι τὴν ἀνατομίαν καὶ προσοπτικὴν. Ἐπιτυχεῖς ἦσαν αἱ μικραὶ εἰκόνες καὶ ἐπετύγχανεν εἰς τὰς διακοσμήσεις.

Φαίνεται ὅτι ἡ φύσις ἐσκέφθη ἀπὸ τὸν Τραμπάκην νὰ κάμῃ καλλιτέχνην, ἀλλ' ἐπειτα με-

[Ἀκολουθεῖ]

1) Ἐστολίσσε